

Bibliografia general sobre investigació etnogràfica en educació

Antonio Latorre*

AGAR, M.H. (1980): *The professional stranger: An informal introduction to ethnography*. Nova York: Academic Press.

Una visió força peculiar d'entendre l'etnografia. És interessant per les tècniques semàntiques que fa servir l'autor.

ANDERSON, G.L. (1989): «Critical ethnography in education: Origins, current status and new directions». *Review of Educational Research*, 59(3), 249-270.

Article que revisa el desenvolupament de l'etnografia crítica en educació. Discuteix la validesa i l'estatus de l'etnografia crítica com a investigació; aporta crítiques i suggereix noves direccions.

ATKINSON, P. (1992): *Understanding ethnographic texts*. Newbury Park, CA: Sage.

Monogràfic que planteja la complexitat dels textos etnogràfics pel que fa a la lectura i l'escriptura. Es proposa fer comprensible al lector les diferents estratègies o estils de generar textos etnogràfics amb els avantatges i els inconvenients que cada una comporta.

BURGESS, R. (comp.) (1982): *Field research: a sourcebook and field manual*. Londres: George Allen & Unwin.

Una interessant compilació d'assajos que qüestionen l'etnografia des del punt de vista de l'antropologia, la sociologia i la història.

BURGESS, R. (ed.) (1985): *Field methods in study on education*. Londres: Falmer Press.

Conjunt de lectures que debaten els problemes que planteja l'ús dels mètodes i les estratègies etnogràfics en situacions educatives.

---

*Catedràtic de l'Escola Universitària de Formació del Professorat d'EGB al Departament de Mètodes d'Investigació i Diagnòstic en Educació. Divisió Ciències de l'Educació. Universitat de Barcelona.

Ha publicat en col·laboració *Investigación educativa*, Barcelona: Labor. 1992; i *Técnicas de Investigación en Ciencias Sociales*, Madrid: Dykinson. 1995.

Adreça professional: Departament MIDE. Divisió de CCEE. Universitat de Barcelona. Baldiri Reixac, s/n. 08028 Barcelona. Tel. 440 92 00, ext. 3384. Fax 334 91 93.

BURGESS, R. (1995): *Essays in educational ethnography*. Londres: Falmer Press.

Text essencial per als investigadors que s'inicien en l'etnografia educativa. Tracta de temes com els punts de partida en la metodologia de la investigació, la recollida i l'anàlisi de la informació i els aspectes ètics i polítics d'aquesta.

DENZING, N.K.; LINCOLN, Y.S. (ed.) (1994): *Handbook of Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, Inc.

Llibre font que recull 36 articles. És essencial per als investigadors d'orientació qualitativa. Un intent de síntesi de les darreres aportacions en aquest camp des d'una perspectiva multidisciplinària.

ELLEN, R.F. (ed.) (1984): *Ethnographic research: a guide to general conduct*. Nova York: Academic Press.

Una visió de l'etnografia des del prisma de l'antropologia social. Abasta una àmplia gamma d'aspectes teòrics i metodològics de l'etnografia: des de la seva història fins als problemes relacionats amb l'ètica. Conté una bibliografia excel·lent.

FELDMAN, M.S. (1995): *Strategies for interpreting qualitative data*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Un estudi de quatre tècniques il·lustratives d'anàlisi de dades associades a quatre teories diferents: l'etnomodologia, la semiòtica, l'anàlisi dramaturgic i la desconstrucció. Cada un d'aquests quatre estils d'anàlisi persegueix una finalitat determinada.

FETTERMAN, D.M. (ed.) (1984): *Ethnography in educational evaluation*. Beverly Hills, CA: Sage.

Manual innovador i instructiu per als que s'apropen a l'etnografia des de l'àmbit de l'avaluació. Els diferents autors presenten una visió general de l'etnografia, diversos estudis de casos i els dilemes teòrics i ètics.

FETTERMAN, D.M. (1989): *Ethnography: step by step*. Newbury Park, CA: Sage.

Representa una de les múltiples vies de fer etnografia. El seu propòsit és capacitar els investigadors per fer el treball etnogràfic i arribar a assolir els seus objectius.

GOETZ, J.P.; LECOMPTE, M.D. (1988): *Etnografía y diseño cualitativo en investigación educativa*. Madrid: Morata.

Una completa explicació de com fer i interpretar la investigació etnogràfica i de les nombroses tècniques de caràcter qualitatiu que permeten obtenir informació.

GREEN, J.; WALLAT, C. (ed.) (1983): *Ethnography and language in educational settings*. Norwood: Ablex Publications.

Un interessant conjunt d'articles que tracten gairebé de tots els aspectes metodològics d'investigació sobre la interacció a l'aula.

GUERRERO LÓPEZ, J. F. (1991): *Introducción a la investigación etnográfica en educación especial*. Salamanca: Amarú Ediciones.

Llibre pensat com a instrument de suport per a aquells professionals que volen iniciar-se en la investigació etnogràfica des d'un punt de vista teòric i pràctic. Tracta d'una manera pràctica i assequible de com fer investigació etnogràfica.

HAMMERSLEY, M. (1990): *Classroom ethnography*. Milton Keynes: Open University Press.

Conjunt d'articles que reflexiona sobre una varietat d'aspectes metodològics de l'etnografia. Explora la naturalesa, la metodologia, el paper i les limitacions de la investigació etnogràfica educativa.

HAMMERSLEY, M. (1992): *What's wrong with ethnography? Methodological Exploration*. Londres: Routledge.

Una invitació al lector de reexaminar alguns supòsits metodològics controvertits de l'etnografia des d'una perspectiva reptadora. Abasta tres parts: etnografia, teoria i realitat; etnografia, rellevància i pràctica, i mètodes quantitius *versus* mètodes qualitius.

HAMMERSLEY, M.; ATKINSON, P. (1994): *Etnografía. Métodos de investigación*. Barcelona: Paidós.

És una introducció i guia del treball de camp. Tracta dels temes clàssics de l'etnografia com: l'accés a l'escenari, l'observació o l'entrevista. És un llibre que obeeix a les regles bàsiques de la investigació social que utilitza l'observació participant.

JORGENSEN, D. (1989): *Participant observation: A methodology for human studies*. Newbury Park, CA: Sage.

És un excel·lent tractat sobre les qüestions que planteja l'observació participant: el plantejament del problema, l'accés a l'escenari, la selecció dels participants, l'observació, la recollida i l'anàlisi de la informació, la comunicació dels resultats.

LECOMPTE, M.D.; MILLROY, W.L.; PREISSLE, L. (ed.) (1992): *The handbook of the qualitative research in education*. San Diego, CA: Academic Press.

Manual que compila un conjunt d'articles sobre aspectes metodològics i teòrics de la investigació qualitativa en l'educació, l'avaluació i l'acció comunitària. Cada capítol exposa un tema actual referent a la investigació qualitativa: estils qualitius, projectes, perspectives, temes substantius, etc.

LÓPEZ-BARAJAS, E.; MONTOYA, J.M. (1994): *La investigación etnográfica. Fundamentos y técnicas*. Madrid: UNED.

Conjunt de lectures entorn de l'antropologia i l'etnografia des d'un enfocament teòric. Reflexions epistemològiques i metodològiques sobre qüestions de debat pel que fa a la investigació etnogràfica, l'antropologia, el llenguatge, etc.

MARTÍNEZ, I.; VASQUEZ-BRONFMAN, A. (coords.) (1995): *La socialización en la escuela y la integración de las minorías. Perspectivas etnográficas en el análisis de la educación de los años 90*. Madrid: Aprendizaje, S.L.

Llibre que recull els textos dels participants al *Workshop* «Projectes etnogràfics a l'anàlisi de l'educació», que va tenir lloc a Barcelona el 1993, i que aporten una perspectiva epistemològica i metodològica des de l'experiència de cadascun dels investigadors que van participar al taller de treball.

MORSE, J.M. (ed.) (1994): *Critical issues in qualitative research methods*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Diàleg entre els diferents capítols que pretén reflectir l'*statu quo* de la investigació qualitativa. Teòricament ric i estimulant; se centra en els assumptes inherents a la qualitat de la investigació qualitativa.

REQUEJO, A.; AZNAR, P. (1993): «La investigación etnográfica en la educación no formal». A L. Núñez Cubero (ed.): *Metodologías de investigación en la educación no formal* (pp. 135-206) Sevilla: Preu-Espínola.

Article que planteja la relació de la investigació etnogràfica i l'educació des d'un enfocament teòric. Estableix un marc d'anàlisi teòrica dels diferents enfocaments conceptuals que hi ha de forma subjacent a la investigació etnogràfica aplicada a l'educació no formal.

SPRADLEY, J. (1979): *The ethnographic interview*. Nova York: Holt, Rinehart & Winston.

Resulta un treball excel·lent per la claredat, el sentit pràctic i el tractament sistemàtic que fa de tot un conjunt d'estratègies etnogràfiques.

TAFT, R. (1985): «Ethnographic research methods». A: *Encyclopedia of Education, Research and Studies*. Oxford: Pergamon.

Síntesi dels mètodes etnogràfics, l'estatus científic del mètode etnogràfic i les qüestions relacionades amb l'ètica, la validesa de l'estudi, el paper social de l'investigador, etc.

VAN MAANEN, J. (1983): *Tales of the field: On writing ethnography*. Chicago: University of Chicago.

Ofereix al lector un conjunt de qüestions que fan referència a la cultura i a l'anàlisi dels punts forts i febles d'estils diversos d'elaboració de l'informe d'investigació etnogràfica: des de l'informe realista de l'etnògraf clàssic fins a l'estil més interpretatiu.

VELASCO, H.M.; GARCÍA, F.J.; DÍAZ DE RADA, A. (ed.) (1993): *Lecturas de antropología para educadores*. Madrid: Trotta.

Llibre de lectures destinat a contemplar i «comprendre» el món de l'educació des de l'antropologia. Recull alguns dels estudis etnogràfics més representatius dins de la tradició antropològica.

WERNER, O.; SCHOEPFLE, G.M. (1987): *Systematic fieldwork. Ethnographic analysis and data management*. Newbury Park, CA: Sage, 2 vol.

Llibre clàssic que tracta dels aspectes epistemològics i metodològics essencials de la investigació etnogràfica.

WHITE, W. (1984): *Learning from the field: A guide from experience*. Beverly Hills, CA: Sage.

L'autor ofereix una doble perspectiva de l'etnografia: la personal i la professional. D'una banda, una guia de l'etnografia des de l'experiència de l'autor en diverses investigacions i, de l'altra, un ampli tractament professional dels temes clàssics d'interès per a la persona que vol treballar en el camp de l'etnografia.

WILCOX, K. (1993): «La etnografía como metodología y su aplicación al estudio de la escuela: una revisión». A: Velasco, H.M.; García, F.J.; Díaz, A., (ed.): *Lecturas de antropología para educadores* (pp. 95-126). Madrid: Trotta.

Un article font que exposa la visió de l'autor sobre l'etnografia com a metodologia d'investigació i la seva relació amb l'escola. És un article bàsic per comprendre les relacions de l'etnografia amb l'escola.

WOODS, P. (1987): *La escuela por dentro. La etnografía en la investigación educativa*. Barcelona: Paidós/MEC.

Llibre que té un gran interès per al professorat que vulgui iniciar-se en la investigació etnogràfica a l'escola. Tracta dels aspectes bàsics per aproximar-se als estudis etnogràfics.

WOODS, P.; HAMMERSLEY, M. (comp.) (1995): *Género, cultura y etnia en la escuela*. Barcelona: Paidós/MEC.

Llibre que ofereix una extensa mostra d'informes etnogràfics basats en els postulats que tenen en compte les categories de gènere, cultura i ètnia a l'escola.

WOLCOTT, H.F. (1990): *Writing up qualitative research*. Beverly Hills, CA: Sage.

Tracta dels problemes relacionats amb l'elaboració de l'informe de la investigació qualitativa, tant de tipus conceptual com pràctic.

Sèries de monogràfics de caràcter etnogràfic

Studies in Qualitative Methodology (4 vol. 1994): Editats per R. G. Burgess. Greenwich, CO: JAI Press Inc.

Applied Social Research Methods Series. Editat per L. Bickman i D. J. Rog. 31 vol., alguns dels quals estan dedicats a l'etnografia. Newbury Park, CA: Sage Publications.

La sèrie sobre *Qualitative Research Methods* editada per John van Maanen. 35 temes monogràfics sobre investigació qualitativa. Thousand Oaks, CA: Sage University Paper.

Revistes

American Anthropologist

Anthropology and Education Quarterly

Journal of Contemporary Ethnography

Journal of Narrative and Life History

Journal of Qualitative Studies in Education

International Journal of Qualitative Studies in Education

Qualitative Inquiry

Qualitative Sociology

Qualitative Studies in Education

En l'elaboració d'aquesta bibliografia han prevalgut els criteris de llengua i disponibilitat dels documents en la Biblioteca de la UB.